

PRAVO I DIGITALNE TEHNOLOGIJE

Priredio: Dr Marko Carić, redovni profesor

LAW AND DIGITAL TECHNOLOGY

Edited by: Marko Carić, PhD, Full Professor

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
Pravni fakultet u Novom Sadu
University Business Academy Novi Sad
Faculty of Law in Novi Sad

Novi Sad 2019.

Zbornik referata sa XVI Međunarodnog naučnog skupa
„Pravnički dani - Prof. dr Slavko Carić”
26. – 28. septembar 2019. godine u Novom Sadu,
u organizaciji Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu
Pravni fakultet u Novom Sadu

Izdavač:

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu,
Pravni fakultet u Novom Sadu
Geri Karolja br. 1, telefon: 021 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Recenzenti:

Dr Marko Carić, redovni profesor	Dr Darko Golić, vanredni profesor
Emeritus dr Milorad Bejatović	Dr Predrag Mirković, vanredni
Akademik dr Vesna Vučković, redovni	profesor
profesor	Dr Mirko Smoljić, vanredni profesor
Dr Mirjana Knežević, redovni profesor	Dr Marijana Mladenov, docent
Dr Vladimir Medović, vanredni	Dr Jelena Stojić-Dabetić, docent
profesor	Dr Joko Dragojlović, docent
Dr Vladimir Kozar, vanredni profesor	

Za izdavača:

Dr Marko Carić, redovni profesor

Urednik:

Dr Marko Carić, redovni profesor

Štampa:

Štamparija FELJTON, Novi Sad

Tiraž: 80

ISBN
978-86-6019-103-0

Programski odbor:

Dr MARKO CARIĆ, redovni profesor | Univerzitet Privredna akademija
u Novom Sadu, Pravni fakultet u Novom Sadu, Dekan | Republika Srbija
Emeritus dr MILORAD BEJATOVIĆ | Univerzitet Privredna akademija u Novom
Sadu, Pravni fakultet u Novom Sadu | Republika Srbija

Dr MIRKO KULIĆ, redovni profesor | Univerzitet Privredna akademija
u Novom Sadu, Pravni fakultet u Novom Sadu, Rektor |
Republika Srbija

Akademik dr MIODRAG N. SIMOVIĆ, redovni profesor | Pravni fakultet
Univerziteta u Banjoj Luci, Sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine |
Bosna i Hercegovina

Dr DUŠANKA ĐURĐEV, redovni profesor |
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Pravni fakultet u Novom Sadu |
Republika Srbija

Dr MILENKO KREĆA, redovni profesor u penziji |
Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu | Republika Srbija

Dr RODOLJUB ETINSKI, redovni profesor u penziji | Pravni fakultet Univerziteta
u Novom Sadu, Urednik Sekcije za međunarodno pravo Kopaoničke škole prirod-
nog prava | Republika Srbija

Akademik dr RADOVAN VUKADINOVIĆ, redovni profesor |
Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci | Bosna i Hercegovina

Dr MIRJANA KNEŽEVIĆ, redovni profesor |
Univerzitet u Kragujevcu, Ekonomski fakultet | Republika Srbija

Akademik dr VESNA VUČKOVIĆ, redovni profesor | Univerzitet
"Adriatik" – Bar, Sudija Vrhovnog suda Crne Gore | Republika Crna Gora

Dr MILE MATIJEVIĆ, redovni profesor | Univerzitet za poslovne studije,
Fakultet pravnih nauka, Dekan | Bosna i Hercegovina

Dr MIRKO SMOLJIĆ, vanredni profesor | Sveučilište Sjever, Varaždin |
Republika Hrvatska

Dr SLAVOMIR RUDENKO | Pravni fakultet, Panevropski univerzitet u Bratislavi |
Republika Slovačka

Dr IVAN BULATOVIĆ, profesor strukovnih studija | Beogradska poslovna
škola – Visoka škola strukovnih studija, Nacionalni savet za visoko obrazovanje |
Republika Srbija

Mr KAMENKO KOZARSKI | Predsednik Prekršajnog suda u Novom Sadu |
Republika Srbija

MIROSLAV ALIMPIĆ | v.f. predsednika Višeg suda u Šapcu,
Sudija Apelacionog suda u Novom Sadu | Republika Srbija

Dr ILIJA ZINDOVIĆ | Sudija Apelacionog suda u Kragujevcu | Republika Srbija

Organizacioni odbor:

Dr MARKO CARIĆ, redovni profesor - Predsednik Organizacionog odbora

Emeritus dr MILORAD BEJATOVIĆ

Dr ŽELJKO BJELAJAC, redovni profesor

Dr VLADIMIR MEDOVIĆ, vanredni profesor

Dr VLADIMIR KOZAR, vanredni profesor

Dr DARKO GOLIĆ, vanredni profesor

Dr PREDRAG MIRKOVIĆ, vanredni profesor

Dr MARIJANA MLADENOV, docent

Dr JELENA STOJŠIĆ- DABETIĆ, docent

Dr JOKO DRAGOJLOVIĆ, docent

Sekretar:

Dr MAJA SUBOTIN, docent

Dr Marijana Mladenov, docent

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu,

Pravni fakultet u Novom Sadu

e-mail: alavuk@pravni-fakultet.info

JUDr. Slavomir Rudenko

Pravni fakultet, Panevropski univerzitet u Bratislavi,

Republika Slovačka

e-mail: slavomir.rudenko@paneurouni.com

TAJNOST PREPISKE SA ASPEKTA JURISPRUDENCIJE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Apstrakt:

Pravo na privatnost je jedno od osnovnih ljudskih prava koje predstavlja rezultat dugotrajnog procesa nastanka instituta demokratskog društva. Predmet istraživanja u radu je segment prava na privatnost koji se odnosi na tajnost prepiske. Navedeno pravo je regulisano brojnim međunarodnim ugovorima u oblasti zaštite ljudskih prava, između ostalog i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u okviru člana 8. U radu je najpre izvršena analiza člana 8 Evropske konvencije, nakon čega je prikazan koncept zaštite tajnosti prepiske na osnovu standarda ustanovljenih kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava. U okviru zaključnih razmatranja autori su istakli značaj regulisanja tajnosti prepiske kao ljudskog prava i izneli određene sugestije u cilju povećanja stepena zaštite ovog prava.

Ključne reči: *ljudska prava, pravo na privatnost, tajnost prepiske, Evropski sud za ljudska prava*

UVODNA RAZMATRANJA

Zaštita dostojanstva i integriteta ličnosti svakog čoveka realizuje se kroz čitav katalog ljudskih prava, u okviru koga se kao jedno od osnovnih prava nalazi pravo na privatnost. Pravo na privatnost je jedno od fundamentalnih ljudskih prava koje predstavlja rezultat dugotrajnog procesa nastanka instituta demokratskog društva. Termin *privatus* je latinska reč koja znači lični, neslužben, te i pravo na privatnost

podrazumeva zaštitu lične, intimne sfere života pojedinca.¹ Pri određivanju sadržaja koncepta prava na privatnost autori polaze od jedne od najstarijih definicija ovog prava koju se ustanovile engleska i američka jurisprudencija krajem XIX veka kao “pravo da se bude ostavljen na miru” (“right to be left alone”).²

Pravo na privatnost je regulisano brojnim međunarodnim ugovorima u oblasti zaštite ljudskih prava kojima je jasno predviđeno da svaki pojedinac uživa zaštitu u kontekstu proizvoljnog mešanja u privatni život, kao i u pogledu napada na ugled i čast.³ Predmet istraživanja u radu predstavlja segment prava na privatnost koji se odnosi na tajnost prepiske u skladu sa odredbama člana 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (dalje: Evropska konvencija). Cilj rada jeste sagledavanje standarda ostvarivanja koncepta poverljivosti prepiske sa aspekta jurisprudencije Evropskog suda za ljudska prava (dalje: Evropski sud), kako bi se postigla jasna predstava u pogledu smernica zaštite predmetnog prava u unutrašnjim pravnim sistemima država članica Saveta Evrope.

Autori će najpre izvršiti analizu pozitivnih i negativnih obaveza država ugovornica na osnovu člana 8 Evropske konvencije u domenu koji se odnosi na tajnost prepiske, nakon čega će predmet razmatranja predstavljati definisanje zaštitnog objekta u smislu člana 8 Konvencije uz sagledavanje relevantne prakse Evropskog suda.

POZITIVNE I NEGATIVNE OBAVEZE DRŽAVA UGOVORNICA NA OSNOVU ČLANA 8 EVROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA

Pravo na poštovanje prepiske predviđeno je članom 8 Evropske konvencije na sledeći način:

- “1. *Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.*
2. *Javne vlasti se neće mešati u vršenje ovog prava osim ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”⁴*

1 Mladenov M. (2013). “Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 47(3), str. 576.

2 Clinton L., Amit S. (2008). “Understanding Consumer Privacy: A Review and Future Directions”, *Academy of Marketing Science Review* 12 (02), str. 1, 7, navedeno po Mladenov M, (2013). op.cit.

3 Universal Declaration of Human Rights, UN, General Assembly New York-Geneva: United Nations Publications, resolution 217 A (III), 10 December 1948; Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda 1950. član 8, Službeni list SCG, Međunarodni ugovori, br.9/03; Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima 1966. član 17, Službeni list SFRJ, br. 7/1971; Američka konvencija o ljudskim pravima 1969. član 11, Konferencija Organizacije američkih država.

4 Evropska konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda 1950, op.cit.

Na osnovu navedenog člana države ugovornice imaju pozitivne i negativne obaveze u pogledu ostvarivanja prava na poštovanje prepiske. Pozitivne obaveze podrazumevaju da država mora da preduzme određene mere kako bi omogućila poštovanje zaštićenog prava, dok se pod negativnim obavezama smatra svako uzdržavanje od mešanja u neko pravo od strane državnih organa, sem u onim slučajevima predviđenim članom 8 stav 2.⁵ Navedene slučajeve ograničenja neophodno je restriktivno tumačiti u cilju obezbeđivanja maksimalne moguće zaštita prava sadržanih u stavu 1 člana 8.⁶

Prilikom procenjivanja da li je određeno ograničenje prava na poštovanje prepiske komplementarno zahtevima člana 8 Konvencije, Evropski sud postavlja sledeći niz pitanja:

1. Da li je došlo do mešanja državnih organa u zaštićeno pravo?
2. Da li je to mešanje bilo u skladu sa zakonom?
3. Da li je mešanje imalo legitimni cilj?
4. Da li je to mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu?

Nakon što utvrdi da je nastupilo mešanje državnih organa u pravo na poštovanje prepiske, Evropski sud je dužan da ustanovi da li je ono bilo “u skladu sa zakonom”, pri čemu se pod pojmom “zakon” podrazumeva unutrašnje pravo države ugovornice. Dakle, mešanje će se smatrati kompatibilno uslovima predviđenim članom 8 stavom 2 Konvencije ukoliko ima osnov u domaćem zakonodavstvu. Ukoliko utvrdi da je mešanje državnih organa u skladu sa zakonom, Sud dalje procenjuje da li je ono vršeno u svrhu realizacije legitimnog cilja, a u skladu sa okolnostima navedenim u članu 8 Konvencije (u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite prava i sloboda drugih).

Ograničenja prava na poštovanje prepiske, kao i ostalih prava koja su garantovana članom 8 Konvencije, moraju ispuniti zahtev koji nalaže da budu “neophodna u demokratskom društvu”. Bez obzira na činjenicu da Sud ne pruža precizno objašnjenje demokratskog društva, ističe značaj vladavine prava u takvom društvu, kao i neophodnost sprečavanja proizvoljnog mešanja u prava iz Konvencije. U okviru procene da li je određeno mešanje neophodno u demokratskom društvu

5 Boehm F. (2011). *Information Sharing and Data Protection in the Area of Freedom, Security and Justice: Towards Harmonised Data Protection Principles for Information Exchange at EU-level*, Springer Science & Business Media, London, str.26.

6 Alavuk M, Mirković P. (2012). “Ograničenja prava na privatnost u kontekstu primene Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda”, *Zbornik radova IX tradicionalnog naučnog skupa Pravnički dani Univerziteta Privredna akademija*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, str.400 .

7 Interights priručnik za pravnike- pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (član 8.), (2019, Jun 21.) str.31. Preuzeto sa: http://www.helsinki.org.rs/hrlawyers/archives/files/sem3_clan8.doc

Evropski sud kroz princip proporcionalnosti razmatra ravnotežu između prava pojedinca i javnog interesa.⁸

STANDARDI JURISPRUDENCIJE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U POGLEDU DEFINISANJA POJMA “PREPISKA”

Sa aspekta razmatranja sadržaja koncepta prava na poštovanje prepiske neophodno je što preciznije utvrditi značenje termina “prepiska”. U skladu sa standardima jurisprudencije Evropskog suda navedeni termin obuhvata kako pisani oblik komunikacije, tako i usmeni. Naime, Sud je razmatrajući predstavke u svetlu primene člana 8 Konvencije, ustanovio da tajnost prepiske podrazumeva različite situacije u pogledu poverljivosti poslatih i primljenih pisama i drugih pošiljki, kao i telefonskih razgovora bez obzira da li se oni odnose na privatnu ili poslovnu, odnosno, profesionalnu sferu komunikacije.

Postupajući u predmetu *Miailhe* protiv Francuske⁹, Evropski sud je pravo na poštovanje prepiske razmatrao u kontekstu pretresa poslovnih prostorija podnosioca predstavke i zaplene dokumenata među kojima su se nalazila kako poslovna, tako i privatna pisma. Sud je navedeno postupanje državnih organa kvalifikovao kao mešanje u privatnost podnosioca predstavke u segmentu koji se odnosi na tajnost prepiske, a koje nije bilo u skladu sa predmetnim odredbama Konvencije, te je utvrdio da je tužena država prekršila član 8.

Stanovište da se tajnost prepiske odnosi i na poslovni segment života Sud je potvrdio i u predmetu *Niemietz* protiv Nemačke.¹⁰ Sud je istakao da “ne postoji nijedan načelni razlog zbog koga bi značenje pojma “privatni život” trebalo da isključuje aktivnosti profesionalne ili poslovne prirode budući da, na kraju krajeva, većina ljudi upravo u svom radnom životu ima značajne, ako ne i najveće, mogućnosti za razvoj odnosa sa spoljnim svetom”, te je zaključio da član 8 Konvencije pruža zaštitu pravu na poštovanje kako privatne, tako i poslovne, odnosno profesionalne prepiske.¹¹

Pravo na poštovanje pisane prepiske podrazumeva sprečavanje slanja ili primanja pošte, isporuke, kao i cenzuru pisama. Praksa Evropskog suda pokazuje da se u navedenom kontekstu predstavke pretežno odnose na zabranu komunikacije lica na odsluženju kazne zatvora. Sud smatra, da je jedno od fundamentalnih prava obuhvaćenih članom 8, al i članom 6 Evropske konvencije (pravo na pravično suđenje), pravo da zatvorenik ima pristup advokatu, čime će se osigurati zaštita prava

8 Alavuk M, Mirković P. (2012), “Ograničenja prava na privatnost u kontekstu primene Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda”, op.cit. str.406.

9 *Miailhe* protiv Francuske, predstavka broj 12661/87, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 25.februara1993.godine.

10 *Niemietz* protiv Nemačke, predstavka broj 13710/88, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 16.decembra 1992.godine.

11 Ibid.

na pravično suđenje.¹² Ukoliko organ javne vlasti spreči lice u pritvoru ili na odsluženju kazne zatvora da stupi u komunikaciju sa advokatom, navedeno postupanje predstavlja kršenje člana 6 i člana 8 Konvencije. Sud je ovo stanovište zauzeo još 1975. godine u predmetu *Golder* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, kada je zaključio da sprečavanje zatvorenika da putem pisama komunicira sa svojim advokatom u cilju obezbeđivanja pravne pomoći, predstavlja povredu prava na poštovanje prepiske.¹³

U slučaju *Cotlet* protiv Rumunije, Evropski sud je ustanovio da su zatvorski organi čak na tri načina prekršili prava zajamčena članom 8 Konvencije.¹⁴ Podnosilac predstave je tvrdio da nije u mogućnosti da komunicira sa Sudom, budući da zatvorska uprava odbija da mu obezbedi pribor za pisanje, papir i kovertu. Sud je zaključio da navedeno postupanje predstavlja propust tužene države u kontekstu ispunjavanja pozitivne obaveze na osnovu člana 8 Konvencije. Drugi način kršenja istog člana, Sud je ustanovio usled činjenice da su zatvorski organi više meseci odlagali slanje pisama podnosioca predstave koje je on upućivao, između ostalog i Evropskom sudu i Evropskoj komisiji za ljudska prava. Najzad, na osnovu mišljenja Suda, zatvorske vlasti su otvaranjem pismene pošiljke podnosioca predstave i čitanjem njihovog sadržaja takođe izvršile povredu prava na poštovanje prepiske komplementarno zahtevima člana 8 Konvencije.¹⁵

12 Član 6 Evropske konvencije:

„1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama, ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se mora izreći javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, neophodno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

2. Svako ko je optužen za krivično delo mora se smatrati nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:

a) da bez odlaganja, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;

b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;

c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, besplatno dobije branioca po službenoj dužnosti kada interesi pravde to zahtevaju;

d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;

e) da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.“ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, op.cit.

13 *Golder* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka broj 4451/70, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 21.februara 1975.godine.

14 *Cotlet* protiv Rumunije, predstavka broj 38565/97, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 3.marta 2003. godine.

15 Gajin S., (2011), *Ljudska prava – Pravno sistemski okvir*, Pravni fakultet Univerziteta

U pogledu određivanja opsega zaštitnog objekta koncepta tajnosti prepiske, Evropski sud smatra da član 8 Konvencije obuhvata i telefonsku komunikaciju. Navedeno stanovište zauzela je najpre Evropska komisija za ljudska prava u predmetu *Klass* protiv Nemačke, nakon čega ga je postupajući u istom predmetu potvrdio i Evropski sud.¹⁶ Podnosioci predstavke su advokati i jedan sudija koji su se obratili Evropskom sudu usled postojanja zakona u pravnom sistemu Nemačke na osnovu koga je državnim vlastima dopušteno da vrše tajni nadzor nad telefonskim i poštanskim komunikacijama, pri čemu nisu bili u obavezi da lica o kojima je reč obaveste o preduzimanja tih mera. Podnosioci predstavke su tvrdili da im je povređeno pravo na poštovanje prepiske u skladu sa članom 8 Konvencije usled postojanja mogućnosti da su telefonski razgovori između njih i njihovih klijenata bili presretani. Sud je konstatovao da podnosioci predstavke opravdano navode status žrtve sa aspekta člana 8 Konvencije usled samog postojanja zakona kojim se dopuštaju tajne mere, pri čemu nije neophodno dokazati da su te mere stvarno primenjene protiv njih. Sud je zaključio da samo postojanje navedenog zakona podrazumeva da su svi na koje se taj zakon može primeniti izloženi opasnosti od nadzora i praćenja. U svetlu ovih činjenica, Sud je konstatovao da ta opasnost predstavlja ozbiljno ugrožavanje slobode komunikacije između korisnika poštanskih i telekomunikacionih usluga, te da se može kvalifikovati kao "mešanje javnih vlasti" u ostvarivanje prava podnosilaca predstavke na poštovanje privatnog i porodičnog života i prepiske suprotno zahtevima navedenim u članu 8 stav 2 Konvencije.¹⁷

Sudska praksa pokazuje da pravo na poštovanje prepiske u skladu sa članom 8 Konvencije obuhvata i komunikaciju telefonom između članova porodice. Jedan od najpoznatijih slučajeva u pogledu zaštite poverljivosti komunikacije između bioloških roditelja i njihove dece jeste predmet *Margaretta and Roger Andersson* protiv Švedske.¹⁸ Podnosioci predstavke su majka i sin, kojima je nakon što je sin poveren na staranje hraniteljskoj porodici, onemogućen svaki oblik kontakta, usled čega su se žalili na povredu prava na poštovanje porodičnog života i poštovanje prepiske. Evropski sud je konstatovao da kontakt roditelja i deteta, kako neposredno, tako i posredno telefonskim putem, predstavlja osnovni element porodičnog života, a prirodni porodični odnos ne prestaje samom činjenicom da je dete povereno na čuvanje sistemu socijalne zaštite. U svetlu navedenog Sud je ustanovio da je tužena država prekršila obaveze u pogledu ostvarivanja prava na poštovanje porodičnog života i prava na poštovanje prepiske na osnovu člana 8 Konvencije.

Evropski sud je ustanovio da se član 8 odnosi i na telegrafске komunikacije. U slučaju *Guzzardi* protiv Italije, podnosilac predstavke, osumnjičen za pripadnost

Union u Beogradu, Centar za unapređivanje pravnih studija, Institut za uporedno pravo, Beograd, str.60.

16 *Klass* protiv Nemačke, predstavka broj 5029/71, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 6. septembra 1978.godine.

17 Interights priručnik za pravnike- pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (član 8.), str. 66. op.cit.

18 Margareta i Roger Andersson protiv Švedske, predstavka broj 61/1990, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 25. februara 1992.godine.

mafiji, žalio se Evropskom sudu zbog trogodišnje izolacije na ostrvu Azinara na kome je boravio po nalogu italijanskog suda.¹⁹ U predstavi se pozivao na brojne povrede Konvencije, između ostalog i na pravo na tajnost prepiske u skladu sa članom 8. Postupajući u ovom predmetu Sud je ustanovio da se navedi član odnosi i na slanje i primanje telegrama.²⁰

Postujući u predmetu *Taylor-Sabori* protiv Ujedinjenog Kraljevstva Sud je izneo mišljenje da se i komunikacija pejdžerom može tumačiti kao “prepiska” u skladu sa članom 8 Konvencije.²¹ Naime, tužena država je presretanje poruka koje je podnosilac predstavke dobijao na svom pejdžeru pravdala nepostojanjem zakona u to vreme kojim bi se uređivao nadzor nad komunikacijom putem pejdžera. Sud je zaključio, da sama činjenica da tužena država nije zakonski uredila navedeno pitanja, ne podrazumeva da nije u obavezi da poštuje tajnost prepiske u skladu sa standardima ustanovljenim tumačenjem člana 8 Konvencije, te da je prekršila navedeni član.

Pojam prepiske sa aspekta primene člana 8 Evropske konvencije prema standardima prakse Evropskog suda obuhvata i komunikaciju mejlom. Sud je u predmetu *Copland* protiv Ujedinjenog Kraljevstva razmatrao nadzor korespondencije zaposlenih, pri čemu je analizirao i upotrebu elektronske pošte u kontekstu člana 8 Konvencije.²² Podnositeljka predstavke je smatrala da joj je povređeno pravo na tajnost prepiske usled činjenice da joj je tokom trajanja radnog odnosa na visokoobrazovnoj instituciji pod državnom upravom vršen nadzor nad korišćenjem telefona, mejla i interneta na osnovu naloga rukovodstva navedene institucije. Tužena država je tvrdila da je praćenje navedenih aktivnosti podnositeljke predstavke određeno kako bi se ustanovilo da li je ona “preterano” koristila sredstva u svojini institucije na kojoj je radila za lične svrhe, iako u tom momentu sama institucija nije regulisala pitanja praćenja komunikacije zaposlenih putem telefona ili mejla, kao ni korišćenja interneta, niti je takav propis postojao u pravnom sistemu tužene države. Prethodno je navedeno da je Sud ustanovio da su primljena i poslata pisma, kao i telefonski pozivi upućeni sa posla takođe obuhvaćeni pojmom „privatni život“ i „prepiska“ u smislu člana 8 Konvencije, te je neophodno u istom maniru posmatrati i korespondenciju putem mejla, kao i korišćenje interneta. Sud je kao jednu od krucijalnih činjenica slučaja izdvojio da podnositeljka predstavke nije bila upozorena da će se vršiti navedeni nadzor, te je opravdano očekivala da je njena privatnost zaštićena. Dalje, Sud je procenio da je sa aspekta primene člana 8 Konvencije, irelevantan podatak da prikupljene informacije institucija nije objavila ili koristila protiv podnositeljke predstavke u disciplinskom ili drugom postupku, odnosno da isti nisu postali dostupni javnosti. Dakle, sama činjenica da je izvršeno prikupljanje i čuvanje ličnih

19 *Guzzardi* protiv Italije, predstavka broj 7367/76, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 6. novembra 1980.godine.

20 *Sunderland J.*, (2007), *In the Name of Prevention: Insufficient Safeguards in National Security Removals*, Human Rights Watch (Organization), New York, str.81.

21 *Taylor-Sabori* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka broj 47114/99, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 22. oktobra 2002.godine.

22 *Copland* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka broj 62617/00, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 03. aprila 2007.godine.

podataka podnositeljke predstavke na osnovu sredstava komunikacije, a bez njenog znanja, na osnovu mišljenja Evropskog suda predstavlja povredu prava na poštovanje privatnog života i poštovanje prepiske na osnovu odredaba člana 8 Konvencije. Sa druge strane, u istom predmetu Sud ističe da mogućnost praćenja korišćenja telefona, elektronske pošte ili upotrebe interneta od strane zaposlenog na radnom mestu nije isključena na osnovu člana 8 stava 2 Konvencije, ukoliko za to postoji zakonski osnov, odnosno ukoliko se može smatrati da je reč o ograničenju koje je „neophodno u demokratskom društvu“ u određenim situacijama kada postoji legitiman cilj.

Stanovište da elektronska pošta, kao i upotreba interneta spadaju u domen primene člana 8 Konvencije, Sud je potvrdio i u predmetu *Barbulescu* protiv Rumunije.²³ Podnositelj predstavke je bio zaposlen u privatnoj kompaniji, pri čemu je koristio *Yahoo Messenger* platformu u radu sa klijentima. Nakon što je izvršena kontrola upotrebe interneta od strane zaposlenih, bez njihovog znanja, ustanovljeno da je podnositelj predstavke navedenu platformu koristio u privatne svrhe, te mu je prekinut radni odnos. Podnositelj predstavke se žalio unutrašnjim sudovima tužene države smatrajući da mu je povređeno pravo na poštovanje privatnosti i prepiske u skladu sa Ustavom Rumunije, kao i odredbama Krivičnog zakonika. Okružni sud u Bukureštu odbio je njegovu tužbu navodeći da je poslodavac prilikom otkazivanja ugovora o radu postupao u skladu sa Zakonom o radu, kao i da je poslodavac imao pravo da odredi pravila u pogledu korišćenje interneta. Nakon što je presuda potvrđena od strane unutrašnjeg suda više instance, podnositelj se obratio Evropskom sudu. Evropski sud je kao ključnu činjenicu i u ovom slučaju odredio podatak da podnositelj predstavke nije bio na adekvatan način obavešten u vezi sa vršenjem nadzora od strane poslodavca nad upotrebom interneta zaposlenih lica. Takođe, Sud je istakao da tužena država primenom principa proporcionalnosti nije postigla ravnotežu između javnog interesa i interesa pojedinca, te i da mešanje u zaštićeno pravo nije bilo „neophodno u demokratskom društvu“. U svetlu navedenog, Evropski sud je ustanovio povredu prava na poštovanje privatnosti i prepiske u smislu člana 8 Konvencije.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Savremeni uslovi života, kao i razvoj digitalnih tehnologija nam nužno nameću poštovanje prava na tajnost prepiske kao jednog od krucijalnih ljudskih prava kojima se suštinski štiti ljudska autonomija i sloboda. Naime, reč je o pravu koje predstavlja važan segment ostvarivanja prava na privatnost kao fundamentalne dimenzije pravne konstrukcije demokratskih društava. U svetlu navedenog, jasno je da je normiranje predmetnog prava, kao i utvrđivanje međunarodnih standarda njegovog ostvarivanja izuzetno značajno. Posebno važnu ulogu u ovom procesu ima Evropski sud za ljudska prava, te je upravo jurisprudencija ovog suda sa aspekta primene člana 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda predstavljala osnovni predmet razmatranja u radu.

23 *Barbulescu* protiv Rumunije, predstavka broj 61496/08, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 05. septembra 2017.godine.

Analiza prakse Evropskog suda je pokazala da Sud kroz svoje presude formira koncept prava na tajnost prepiske u skladu sa aktuelnim društvenim i naučnim promenama i dostignućima. Prilikom tumačenja pojma "prepiska" Sud neminovno prati razvoj digitalnih tehnologija, te se pod navedenim terminom podrazumeva kako prijem i slanje pisama i telegrama, tako i telefonska komunikacija, kao i upotreba elektronske pošte i korišćenje interneta. Sud je pokazao spremnost da zaštiti pravo na poštovanje prepiske čak i u onim situacijama kad tužena država još uvek nije regulisala korespondenciju putem novih vrsta tehnologija, čime je pokazao приметnu dozu progresivnosti i liberalnosti. U pogledu ograničavanja prava na tajnost prepiske, praksa Evropskog suda pokazuje jasnu tendenciju restriktivnog tumačenja zahteva postavljenih u članu 8 Evropske konvencije.

Problem ugrožavanja prava na tajnost prepiske svakog pojedinca usled neslućene brzine tehnološkog i naučnog razvoja nije moguće razmatrati samo u okvirima pravne nauke. Neophodno je da razvijemo svest da novotehnološki pristup stvarnosti ima opredeljujući uticaj kako na socijalni poredak i međuljudske odnose, tako i na poimanje same slobode ličnosti. Dakle, erozija privatnosti kao deo naše svakodnevnice može da se zaustavi samo onda kad se u suočavanje sa navedenim izazovom uključe pojedinci različitih struka jer smo svi mi kreatori savremenog sveta, a samim tim imamo i odgovornost u pogledu rešavanja problema globalnog karaktera.

Marijana Mladenov, PhD, Assistant Professor

University Business Academy in Novi Sad,

Faculty of Law in Novi Sad

Slavomir Rudenko, PhD

Faculty of Law, Pan-European University, Bratislava,

Slovak Republic

CONFIDENTIALITY OF THE CORRESPONDENCE FROM THE ASPECT OF THE JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Abstract:

The right to privacy is one of the fundamental human rights which represent the result of long-term process of the development of democratic society institutes. The subject matter of the paper refers to the segment of the right to privacy related to the confidentiality of the correspondence. This right is regulated by numerous international

human rights treaties, as well as by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms within the scope of Article 8. First of all, the authors analyze Article 8 of the European Convention on Human Rights. Furthermore, the concept of the confidentiality of correspondence was presented in accordance with the standards established through the practice of the European Court of Human Rights. Within the concluding remarks, the authors emphasized the importance of regulating the confidentiality of the correspondence as a human right and provided certain suggestions in order to increase the level of its protection.

Key words: human rights, the right to privacy, the confidentiality of correspondence, the European Court of Human Rights

LITERATURA:

1. Alavuk M, Mirković P. (2012). "Ograničenja prava na privatnost u kontekstu primene Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda", *Zbornik radova IX tradicionalnog naučnog skupa Pravnički dani Univerziteta Privredna akademija*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, str. 397-407.
2. Američka konvencija o ljudskim pravima 1969, Konferencija Organizacije američkih država, (2019, Maj 28), preuzeto sa: http://www.oas.org/dil/treaties_B-32_American_Convention_on_Human_Rights.htm.
3. *Barbulescu* protiv Rumunije, predstavka broj 61496/08, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 05. septembra 2017.godine.
4. Boehm F. (2011). *Information Sharing and Data Protection in the Area of Freedom, Security and Justice: Towards Harmonised Data Protection Principles for Information Exchange at EU-level*, Springer Science & Business Media, London.
5. Clinton L, Amit S, (2008). "Understanding Consumer Privacy: A Review and Future Directions", *Academy of Marketing Science Review* 12 (02), str.1-48.
6. *Copland* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka broj 62617/00, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 03. aprila 2007.godine.
7. *Cotlet* protiv Rumunije, predstavka broj 38565/97, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 3.marta 2003. godine.
8. Gajin S., (2011). *Ljudska prava – Pravno sistemski okvir*, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Centar za unapređivanje pravnih studija, Institut za uporedno pravo, Beograd.
9. *Golder* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka broj 4451/70, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 21.februara 1975.godine.
10. *Guzzardi* protiv Italije, predstavka broj 7367/76, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 6. novembra 1980.godine.
11. Interights priručnik za pravnike- pravo na poštovanje privatnog i po-

- rodičnog života prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (član 8.), (2019, Jun 21.) Preuzeto sa: http://www.helsinki.org.rs/hrlawyers/archives/files/sem3_clan8.doc
12. *Klass* protiv Nemačke, predstavka broj 5029/71, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 6. septembra 1978.godine.
 13. *Margareta and Roger Andersson* protiv Švedske, predstavka broj 61/1990, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 25. februara 1992.godine.
 14. *Miaillhe* protiv Francuske, predstavka broj 12661/87, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 25.februara1993.godine.
 15. Mladenov M. (2013). "Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava", *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 47(3), str.575-593.
 16. *Niemietz* protiv Nemačke, predstavka broj 13710/88, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 16.decembra 1992.godine.
 17. Sunderland J., (2007). *In the Name of Prevention: Insufficient Safeguards in National Security Removals*, Human Rights Watch (Organization), New York.
 18. *Taylor-Sabori* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka broj 47114/99, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 22. oktobra 2002.godine.
 19. Universal Declaration of Human Rights, UN, General Assembly New York-Geneva: United Nations Publications, resolution 217 A (III), 10 December 1948.
 20. Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, *Službeni list SCG*, Međunarodni ugovori, br.9/03.
 21. Zakon o ratifikaciji Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, *Službeni list SFRJ*, br. 7/1971.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

007.5:34(082)

**НАУЧНИ скуп Правнички дани проф. др Славко Царић (16 ;
2019 ; Нови Сад)**

Pravo i digitalne tehnologije : [zbornik referata sa XVI
Međunarodnog naučnog skupa "Pravnički dani prof. dr Slavko
Carić", 26-28. septembra 2019. godine u Novom Sadu] = Law and
digital technology : [proceedings of the 16th International Scientific
Conference "Legal Days Prof. Slavko Carić Ph.D.", September 26-28,
2019 in Novi Sad] / priredio, edited by Marko Carić. - Novi Sad :
Univerzitet Privredna akademija : Pravni fakultet, 2019 (Novi Sad :
Feljton). - 386 str. ; 24 cm

Tiraž 80. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija
uz svaki rad. - Rezime na engl. jeziku uz većinu radova.

ISBN 978-86-6019-103-0

a) Информације - Правна заштита - Зборници

COBISS.SR-ID 330571527